

Державна мова у вищій технічній освіті

[Професор В. Дубочинський, завідувач кафедри української, російської мов та прикладної лінгвістики]

#2 от 04.02.2004

Вища школа в незалежній Україні набуває нового спрямування. Окрім надання належної суми професійних знань і навичок вона має допомогти молоді набути певного інтелектуального рівня. Це неможливо без знання державної мови.

Виховати висококваліфікованих, грамотних фахівців, які добре володіють українською мовою, вільно використовують її в усіх сферах професійної діяльності, можна лише за умови належної лінгвістичної підготовки. Для досягнення цієї мети кафедра української, російської мов та прикладної лінгвістики НТУ "ХПІ" розробила курс "Основи лінгвістичної та термінологічної підготовки фахівця", який вперше в Україні викладається саме в нашому університеті.

Курс побудовано на вивченні особливостей наукового стилю, який виконує інформативно-пізнавальну та накопичувальну функції. Ці функції реалізуються завдяки системі понять, втілених у певну терміносистему. Учені постійно шукають влучні вербальні засоби висловлення своїх ідей. Нові відкриття, новітні методи дослідження, новий фактичний матеріал потребує нових термінів та удосконалення старих. Виходячи з цього, складниками курсу є основи термінознавства й особливості перекладу науково-технічних текстів. Розуміння науково-технічного тексту починається з оволодіння мовним матеріалом і термінологічною лексикою, яка є своєрідним барометром, що визначає рівень професійної освіти.

Для вивчення курсу "Основи лінгвістичної та термінологічної підготовки фахівця" на кафедрі української, російської мов та прикладної лінгвістики розроблено:

1. "Посібник з основ українського термінознавства та перекладу науково-технічної літератури" (автори: О.В. Бондарець, В.В. Дубічинський, Г.Д. Павлова, Л.Я. Терещенко), призначений для студентів усіх факультетів незалежно від обраної професії.
2. "Посібник з хімічного термінознавства" (автори: О.В. Бондарець, В.І. Булавін, В.В. Дубічинський, О.П. Некрасов, Г.Д. Павлова, Л.Я. Терещенко), створений у співпраці лінгвістів кафедри та фахівців-хіміків НТУ "ХПІ".
3. Навчальний посібник "Прикладне термінознавство" (За ред. В.В. Дубічинського та Л.А. Васенко), що є першим в Україні систематичним викладенням курсу лінгвістичної та термінологічної підготовки майбутнього фахівця. Посібник містить курс лекцій, який знайомить студентів з основними категоріями термінознавства, шляхами побудови нових термінів, видами технічного перекладу, типами термінологічних словників та етапами їхнього укладання.

На сучасному етапі надзвичайно актуальним є формування навичок вільного й правильного володіння фаховою українською мовою, що потребує цілісної концепції термінотворення, яка б поєднувала надбання учених різних поколінь, а також унормованої системи правил

сучасного стилю української ділової мови.

Щойно в Харкові у видавництві "Торсінг" вийшла з друку книга "Українська ділова мова. Практичний посібник на щодень", укладений колективом авторів з Галузевого Термінологічного центру НАК "Нафтогаз України" (керівник - доктор технічних наук, професор, академік УНГА М.Д. Гінзбург). Ця книга поєднала граматичний, лексичний і стилістичний матеріал, що відповідно ґрунтується на правилах чинного правопису, новітніх здобутках вітчизняного термінознавства, закріплених у національних стандартах України, а також на роботах провідних українських філологів щодо стилю сучасної української ділової мови.

Стисло викладений теоретичний матеріал, проілюстрований таблицями з численними прикладами, легко сприймається і дозволяє швидко знайти потрібну мовну форму для висловлення певної думки. Але ця книга є не тільки збіркою мовних трафаретів, з яких можна побудувати будь-який текст. Вона має також навчальну спрямованість: правила й рекомендації у доступному викладі авторів посібника надають мовну свободу, навчивши правильно застосовувати терміни і будувати речення. Посібник є корисним як викладачам, так і студентам.

Актуальною в наш час є проблема становлення та нормалізування термінології, яка наприкінці ХХ століття вступила в новий етап свого розвитку. Сьогодні в українській мові йде активний процес термінотворення та унормування фахової лексики. Цей процес іде трьома напрямками: укладання термінологічних словників з різних галузей знань, укладання нормативних академічних словників, створення державних стандартів на терміни та визначення.

Для вивчення фахової мови та її практичного застосування вкрай потрібні термінологічні словники з різних галузей. Багатотомну серію з десяти термінологічних тлумачних словників, де терміни подано російською, українською і англійською мовами, а тлумачення - українською, уклав той самий колектив, що розробив вищезазваний посібник. Це словники з таких напрямків: 1) автоматизація та обчислювальна техніка, 2) комп'ютерознавство, 3) охорона праці, 4) енергетика, 5) надійність; 6) інтелектуальна власність, 7) ергономіка, 8) протикорозійний захист, 9) інформатика, 10) електро- та радіозв'язок. Усі терміни, подані в словниках, узгоджено між собою. Вони створюють єдину термінологічну систему з близько 27 000 термінів, побудовану на підставі термінологічних стандартів і новітніх академічних словників. Майже всі вищезазвані словники є в нашій бібліотеці.

Завдяки плідній співпраці лінгвістів-термінологів та фахівців-технярів НТУ "ХПІ", Термінологічного центра НАК "Нафтогаз" та вчених багатьох вищих навчальних закладів Харкова, які щойно (у листопаді 2003 р.) за ініціативою кафедри української, російської мов та прикладної лінгвістики НТУ "ХПІ" об'єдналися в Харківське відділення Українського термінологічного товариства, наше місто стає одним з провідних центрів термінознавства та термінологічного словникарства.

У квітні 2004 року в НТУ "ХПІ" планується проведення Міжнародної конференції з питань викладання мов та термінологічної підготовки фахівців різних професій. Кафедра запрошує всіх охочих політехніків залучатися до участі в обговоренні важливих питань оволодіння

фахом державною мовою.